

Regénytémák rejtekútjai

Vörös István azt írja *Keresztelés özönvízzel* című, „befejezhetetlen krimi” műfajú könyvében (melyről másutt igyekeztem szólni): „Manapság létezik az atomizált regény. A miniatűr regény. Az egyperces regény. Az egyszavas regény. Az egybetűs regény. Az csak a szöveg pördületének, hogynemondjam relatív spinjének kérdése, belecsavardik-e egy regénnyel”. A szellemes fricska, mely a műfajnak ugyanúgy szól, mint a műfajozóknak (az irodalomelmélet embereinek és a kritikusoknak), annyi kiegészítést talán megérdemel: a regény regénységéről egy bizonyos szinten azért maga a mű írója dönt.

Zalán Magda

például tudatosan választotta azt a megoldást, hogy a *Daccapo* – ...és megint előlről lapjain eseménygazdag életútjának, külföldi honfoglalásainak kezdő stációiról, a beilleszkedés-folyamatról önéletrajzi – a kései emlékezés megengedte – pontossággal számol be. Lebilincselően érdekes, színes stílusú „mesélése” nagyjából eredeti mivoltukban hagyja meg mindazokat, akikből regényfigura válhatna, egy-egy kisregénnyel a vállukon. Ilyen például az itáliai (első) emigráció elején Amerigo Tot, a nagy szobrászművész és segítőkész férfiú, vagy a harmadik (washingtoni) megérkezést követően Takács úr, az Amerika Hangja Rádió magyar osztályának egykori vezetője. De nem kell világhírű vagy relatív hatalommal bíró személyiségnek lenni ahhoz, hogy a *Syllabus* kiadványát olvasva többekben is regényhőst sejdítsünk. Az író anekdotikus apróságokkal nem takarékoskodó háromszoros újrakezdés-éltörténete (az 1965 és 2001 közötti, „középső állomásként” Kanadát, Torontót ugyancsak belakó időszakból) telve van elhallgatásokkal is. Így a siófoki születésű, sikeres kanadai *theater maker*, John Hirsch esetében. Zalán Magda – eddigi angol és magyar nyelvű kötetei, műfordításai, interjúi, dramatikusi és rádiós alkotásai, színes memoárjai is bizonyították – számos műfajban otthonos. Ezúttal az emlékezésregényt választotta, melyben az emlékezés krónikájára és tanulságaira esik a hangsúly, nem az (ennek ellenére nem hiányzó) érdekfeszítő regényességre. A szerző nem minden bekezdése azo-

nos fontosságú, de akár az „olvasószerszótökről” (a magyar belügy hajdani hivatásos levélfelbontóiról), akár a „pirospaprikaszokról”, akár a washingtoni rádiós szakma nőtípusairól regél, mondatai indázásával és legtöbbször emlékeinek, tapasztalatainak, személyes vallomásának mozzanataival is folyamatos érdeklődést vált ki.

Birtalan Ferenc

költő bele is foglalta könyve címébe a regény szót. A *Hungarovoxx* Kiadónál megjelent számadása a *Versek regénye* címet viseli. Az előzéken látható részletes családfa a történeti-szociológiai beágyazottságot vetíti előre, a hangütés részint kétségtelenül a prózát is avatott tollal művelő költő, a kicsengés pedig a konfesszionális memoároké. Ezekbe az irányokba mozog ama „relatív spin”. Elég csupán a családtáblán a szerző két házasságával közvetlenül kapcsola-

tos neveket szemügyre venni, máris beindul az olvasó regényes fantáziája. Mindkét asszony sorsa regénybe illő. A fiúgyermeké, Birtalan Balázs költő szintén (aki a könyv szerkesztője. Apa és fia egyébként bőségesen informáló honlapot működtet, néha érdemes hozzáolvasni bemutatkozásukat a *Versek regényéhez*). A korán elhunyt költő-barát Verböczy Antal is kész kisregény-főszereplő. Az olykor túl rövid fejezetekre tördelt és ismétlésektől nem mentes, nagyjából időkövető elbeszélésben jól érvényesülnek Birtalan kor- és önképként is szuggesztív költeményei, a plebejus indíttatását és értelmiségi, művész kiteljesedését sűrű, súlyos konfliktusok árán összehangolni igyekvő örök ke-

reső, az 1945-ben született „legkisebb fiú” kertelés nélküli gyónásai és visszapillantásai. Az elaprózottságán felülkerekedő háromszáz oldal verseinek érdekességükben is választékos poétikája és az epika helyenkénti tudatos darabossá-

ga („Tízegynéhány év egy felnőtt ember életében nem nagy vasziszdsasz...” – összegződik egy periódus) egymásra talál a vegyes műfajú, masszív könyvben.

Oláh Gábor

„Akivel a tűz játszik” mottójú regénye, a *Díszbogár* a *Novella* Kiadónál látott napvilágot, s könnyen lehet (bár persze e könyves műhely egyáltalán nem a kispikára szakosodott), hogy novellányi anyag pumpálta fel magát regénnyé. Nem mesterkelt vagy mesterséges módon, bár – többek között – a *Hoffmann* meséj-premier tájéka mellékszál, a *Lábjegyzetek* kezdés után valóban akad „lábjegyzet”. De a Balázs Béla-díjas filmrendezőből lett prózaíró 2003 óta sorakozó könyvei mindegyikében új prózatechnikai kihívásokkal néz szembe. A borító (*Faragó Ágnes* tervezte) piros, sárga, fekete színeivel is kiemelt tűzmotívum élteti az egyes szám első személyű narrációt (lángcsóva, fáklya, gyufaskatulya, tábortűz,

vegyszergyári robbanás, Jan Palach, azbeszt, tűznyelő, feldőlő karácsonyfa, kigyuladt víkendház: alig akad a múltira vagy a jelenre vonatkozó, önmagánál többet hordozó közlés, amelyet ne égetne át szimbolikusan a lángnyelv). A motívumsor mögött

az a tét: korommá, hamuvá válik-e a negyvenéves korában nősült, már nem fiatal történetmondó léteverből és létevéletlenből létegésszé lett embersége és másokért felelős sorsa, vagy sem. Pontos, taktusos mondatok metronómja viszi előre a szöveget, hol pattogósabban, hol nyújtózóbban. Nem egyszerű írói mutatvány, hogy a hivatásával összeforrott főhős kis fejezetekbe rendeződő emlékképei az előbeszéd és a naplószerű rögzítettség, az egyidejűség és az utóidejűség, a realitás és a jelképeség vegyértékeit is működtetik. Egy (több) szerelem regénye a *Díszbogár*; az 1953-ban született elbeszélő évtizedeinek magán- és köztörténelmi lenyomat-regénye; az eredményt nem mindig hozó fizikai áldozatkészség és a nem egykönnyen beindítható lelki szolidaritás regénye – tűzben edzve.

Tarján Tamás